

NASIL BİR BARIŞ?

Mahmut DİKERDEM

1 Eylül Dünya Barış Günü bu yıl önceki yıllara göre çok değişik ve özgül koşullarda kutlandı. Bir yandan geçen yılın son aylarında başlayan ve Doğu Avrupa ülkelerinin siyasal yapılarını köklü değişimlere uğratan sosyal olaylar, öte yandan da Ortadoğu'da patlak veren bunalım 1990 lı yıllar için beslenen umutları epey sarstı. Oysa iki süper gücün Reykjavik doruğundan beri, başta nükleer silahların kısıtlanması olmak üzere, genel silahsızlanma yolunda attıkları somut adımlar ve soğuk savaşı sona erdirmek için Malta Konferansında açıkladıkları siyasi irade dünya kamuoyunda belirgin bir ferahlık ve iyimserlik havası yaratmıştı. İnsanlığın korkulu rüyası olan nükleer savaş tehlikesinin iyice azaldığına inanılıyordu. Ardından kim-yasal silahların ortadan kaldırılmasına ilişkin olarak doğu ve batı blokları arasında varılan ilke anlaşması bu olumlu gelişmeleri perçinlemişti.

Acaba günümüzde barışın geleceği konusunda aynı iyimserlik havası egemen midir? Bu soruya evet yanıtını vermek güçtür. Körfez Krizi'nin yarattığı tedirginliği, kaygıları- bunalımın bölgesel olduğunu ve nasıl olsa çözümleneceğini düşünerek- bir yana bıraksak da, 1990 lı yılların dingin ve erinçli geçeceğine inanmak yine de mümkün görünmüyor. Çünkü 40 yıldır süregelen doğu-batı blokları çatışması taraflardan birinin minderden çekilmesiyle sona ermiş sayılsa bile, dünyada âdil ve kalıcı bir barış düzeninin temelini oluşturacak koşullar henüz gerçekleşmemiştir. Görülen odur ki, doğu-batı çatışmasının yerini kuzey-güney yani varsıl-yoksul, sömüren-sömürülen ülkeler ilişkisi almıştır. Daha doğrusu, ötedenberi var olan bu çelişki şimdi dünya gündeminin başına geçmiştir ve bu durumu "Ortak Avrupa Evi" gibi önermelerle aşmak olası değildir.

Sorunun can alacak noktası, ileri sanayi ülkelerinde kapitalizmin çıkarlarının yoksul ülkelerin az gelişmişlik durumunun sürüp gitmesinden yana olmasında düşümleniyor. Böylece sanayileşmiş ülkeler hammadde gereksinmelerini sınırsız biçimde düşük fiyatlarla elde edebildikleri gibi, verimli sermaye yatırımlarında ve sınıf mamullerini pazarlamakta büyük kolaylık sağlayabiliyorlar. Az gelişmiş ülkelerin bu çemberi kırıp özerk bir gelişme sürecine girme çabaları ise kapitalist devletlerce "genel güvenliği tehdit" olarak niteleniyor. Başka bir deyişle, kapitalistler az gelişmiş ülkelerin günümüzde 1,5 trilyon doları bulan borçlarını dikkate almaya, onları iflastan kurtarmaya hiç istekli görünmüyorlar ve Üçüncü Dünya'nın umudunu bağladığı

Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen tasarımının Birleşmiş Milletler'de hasıraltı edilmesinden memnun kalıyorlar. Böyle bir düzende uluslararası ilişkilerin salt silahsızlanma anlaşmalarıyla gerginlikten kurtulacağını sanmak fazla iyimserlik olur. Siyasal ve ideolojik kutuplaşmalar şimdilik ortadan kalksa bile dünyanın çeşitli yerlerinde yeni anlaşmazlıkların, krizlerin baş göstermesi kaçınılmazdır.

Öte yandan, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da meydana gelen değişimleri Batılıların yorumlama tarzı da pek sağlıklı değildir. Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un Mahatma Gandhi felsefesini çağrıştıran (güven, güveni doğurur) dış politikasının aslında barışçı niyetlerinden, nükleer bir savaş felaketini önlemek çabasından değil de Sovyet ekonomisinin tıkanmasından ve ABD ile silahlanma yarışında soluksuz kalmasından kaynaklandığı kanısı Batı'da yaygındır. Dolayısıyla da Batı sosyalist bloktaki çözülmeden mutluluk duymakta, ünlü Ekonomist Dergisi'nin yazdığı gibi "komünizmin ufalıp yokolacağı"na inanmaktadır. Ancak bu tür erken yargıların insanları büyük yanılgılara düşürdüğü de bir gerçektir. Nitekim sosyalistler de uzun süre "kapitalizmin önlenemez bunalımı"na bel bağlamışlardı. Batı dünyası bugün yumuşamaya, yeni bir barış düzeninin gerçekleşmesine katkıda bulunmak yerine karşı tarafı teslim almak eğilimine kendini kaptırırsa, dünya halklarına karşı ağır sorumluluk altına girmiş olur.

Özetlersek, 2. Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez devletler arası ilişkilerde gerçek anlamda bir yumuşama fırsatı doğmuştur. Bunun değeri yadsınamaz. Ayrıca, Sovyet lideri Gorbaçov'un yumuşama ortamının baş mimarı olduğu da kuşkusuzdur. Ancak, insanlığın hâlâ kimi yaşamsal sorunların bulunduğu ve yumuşama adına bunlara göz yumulamayacağı, diğer bir deyişle, yumuşama uğruna "adalet" ten vazgeçilemeyeceği açıktır. Barış düzeninin adaletsizlik üzerine kurulamayacağı uzun vadede mutlaka anlaşılacaktır.

21. yüzyılın eşliğinde insanlık iki kutuplu dünya düzeninden uzaklaşarak bütün ülkelerin ve tüm halkların umut ve özlere yanıt verecek evrensel bir barış düzenine yönelmektedir. Bu yeni süreçte salt silahların kısıtlanmasıyla yetinilmeyerek tarihi adaletsizliklerin ortadan kaldırılmasına ve ezilmiş halkların gelişme hakkının güvence altına alınması önem kazanmaktadır. Dünya Barış Hareketi'nin yeni doğrultusu da bu yöndedir.